

PÉNTEK ORSOLYA

1964. december 4.¹

Júlia, akárhányszor végigment az utcán, belefeledkezett a reggeli vagy a délelőtti csöndbe, amely olyannyira különbözött a Budaörsi út és a Villányi út csöndjétől. Masszívabb volt, és keményebb.

Főleg az őszi napokon szeretett elcsászkalni a környéken a géppel az oldalán, néha csak délben ért be, és hazudott valamit.

A nagybátyja mesélte, hogy a háború előtt lakott itt egy festő barátjuk, akinek az ablakából a sínekre lehetett látni.

Júlia sokszor elképzelt, ahogy az apja nézi a háborús vonatokat, egyszer, véletlenül szót róluk az asztalnál, és Júlia sokáig gondolkozott, az apja mikor és hol látta azt, amiről beszél.

Akárhányszor végigment a buszmegállótól az iskoláig, elképzelt az apját az ablakpárkányon támaszkodva, pedig nem tudta, hol volt az a ház. A festő nevét sem tudta.

Mégis olyan volt, mintha titokban ott lett volna velük, vagy inkább ott lenne most is egy, az emlékezetben kimerevített, sohasem mozduló pillanatban.

Valahol itt – nézett körül.

A hegy alatt és a hegyen nem volt ennyire üres az utca délelőtt, mint itt. A melóházak ajtaján egy-egy öregasszony olykor kijött, lassan, az üres kosarat is teherként lógatva maga mellett igyekezett a láthatatlan bolt vagy a piac felé.

Milyen szívósak – gondolta Júlia.

A játszótéri padról figyelte az asszonyt, ahogy a karikába torzult lábain végigmegy az utcahosszon, kitapogatva maga előtt minden lépésnyi helyet. Őt jól rejtette a kusza gazként növekvő sövény, az asszonynak hátra kellett volna néznie ahhoz, hogy észrevegye a rést, amelyen át Júlia figyelt.

Kétszer igazoltatták, mindkétszer az iskola papírját vette elő, amely szerint terepgyakorlaton volt.

– Miféle iskola ez? – kérdezte az egyik rendőr. Áporodott szekrényszag áradt belőle, és közöny.

– Fényképezési szakmunkásképző – válaszolt Júlia, és rámosolygott. A mosollyal, ahogy az anyja tanította, nem tudtak mit kezdeni. Nem voltak rá felkészülve.

– Szeretek odajárni – tette hozzá, mintha teljesen hülye lenne, vagy nem ismerné a szabályokat, köztük a legfőbb szabályt, hogy most félnie kell.

– És mit fényképez itt? – kérdezte a másik, körbematatva a kihalt utcákon. Némelyik ház kapuja tele volt golyónyommal, máshol a felstócolt szeneszsákok magasságát lehetett sejteni a falon. Egyszer Júlia egy halom paprikát fényképezett le az üveg és vasajtó híján kartonpapírral betett pinceablak előtt, a zsákokkal együtt dobálták le egy teherautóról, és a tízféle piros, a megannyi sárga és zöld láttán életében először és utoljára sajnálta, hogy nincs színes filmje.

Amikor előhívta a képeket, csalódottan dobta a szemétkébe a kupacot. Semmi nem látszott rajta abból, amit akart. Nem látszott a kopott fal és a korhadt ablakkeret előtt az étellel teli, duzzadó darabokból álló színes húsú paprikahalom, nem látszott a szálldosó por, amelyet a teherautó vert fel, ahogy megfordult, és amely ezüstösen lebegett a késő nyári napfényben a zsákok felett.

– Mi ez? – kérdezte az egyik idősebb tanár, ahogy lerakta maga elé a paprikás képeket.

– A fal meg a paprika lett volna. De kellett volna a színek.

– Maga ezzel itt nem fog sokra menni – mondta a férfi, aztán ellépett egy másik asztalhoz.

A rendőr várakozva állt, a kezében a papírral, amit Júlia odaadott neki.

– A szép dolgokat fényképezem.

Ahogy körbematatott a kihalt, roskadt bérházakon, az üres utcán és a moccanatlanul álló fák, a pinceablakok járda feletti sávban lapuló tömör vas ajtajain, elmutatott arrébb, ahol egy kék köpenyes, sapkás férfi a járdát söpörte, a rendőr erősen ránézett.

– Meg ne lássam még egyszer itt délelőtt – mondta neki, aztán a kezébe nyomta a papírt.

Úgy törtek volna elő a torkából a szavak, ahogy a hányás vagy a sírás, mégis visszanyelte mindegyiket, és jó egy hónapig bejárt délelőtt, egyenesen, se jobbra, se balra nem tekintve haladt a buszmegállótól az iskoláig, de valamikor télen, ahogy egy péntek reggel hullani kezdett a hó, nem bírta tovább.

– Hogy legyek fényképező, ha nem fényképezhetek az utcán, sem a gyárakban, sem az áruházaiban, sem a körtéren, és igazából sehol? – kérdezte egy szombat délután a kávécsészével a kezében.

A gyárakba először épp az iskola küldte őket, de ahogy Tiló és az ő képeit meglátták, nekik más feladatot adtak.

Borka úgy lapozgatózott a fotók közt, mintha divatlapot nézegetne.

– A filmet is elvették? – kérdezte.

– Nem. Egyszerűen csak nem lesznek sehol a képek. Se az iskolai kiállításon, se valamelyik lapban, se máshol. Mintha nem lennének.

Júliában a gyomra tájékán háborgott a düh, olyan mélyre nyomta magába, ahol már maga sem éri el, és vágni kezdte egy szabócentiről a centiket, naponta, hogy tudja, mennyi van az évből. Vett még kettőt, a következő évre. Ahogy egyre mélyebbre és mélyebbre ért benne az

Péntek Orsolya:

képzőművész és író. Regénytrilógiájának első két kötete (*Az Andalúz lányai*, 2014, *Dorka könyve*, 2017) a Kalligramnál jelent meg, szintén ennél a kiadónál várható a harmadik rész *Eszter könyve* címmel a 2020-as Könyvhétre, amelyből jelen részlet is származik.

A *Látóhatár* kiadónál jelent meg 2018-ban *A magyar fotó 1840–1989* című fotográfia-története.

A regénytrilógia kötetei szokatlan módon nem időrendi sorrendben követik egymást, hanem a különféle elbeszélők révén mozaikszerűen áll össze egy több nemzetiségű monarchiás család története, így a könyvek bármilyen sorrendben olvashatók. Képzőművészként az utóbbi időben a regényekben is feltűnő városról, Velencéről készített olajképsorozatát, tavaly pedig 22 képből álló Tarot sorozatának első 11 képét állította ki Budapesten, az interaktív kiállításon a 11 képhez 22 Hamvas Béla-szöveget társított.

indulat, egyre magasabbra és magasabbra csapott benne a vágy eltűnni az egészből, kilépni egy ajtón, ahogy Alice kilépett a mesében, miután megtudta, hogy milyen kicsinek és nagyoknak lenni. Borkával sorról sorra olvasták egykor, összedugva a fejüket a könyv fölé.

– Nagy lányok, és olvassák a mesét – dohogta Róza a hátuk mögött, aztán lezavarta őket, hogy szedjék le a meggyet.

Ahogy visszaértek, és felcipeltek a lépcsőn a két vödröt, visszaültek az erkélyen a könyv fölé. Júlia kapta karácsonyra, sokáig rá sem nézett.

– Anyám talán szeretné, ha nem nőnék fel – dobta Borka ölébe a mesekönyvet, amely abban az évben, 1958-ban tűnt fel a boltok kirakatában, és talán Borka is félredobta volna, ha nem tűnik különösnek a borító, amelyen a katonák feje elveszett a hosszú, fekete kucsmában, a királynő csúnya volt, és nagyobb, mint a király, ráadásul egy nyúl haladt előttük nadrágban.

Borka nem sokszor ment le Júliáékhoz. Nem szeretett náluk enni, a viaszosvásznas abrosznál, úgy érezte, ő is csak elvesz valamit tőlük. Amikor találomra kinyitotta a könyvet, aztán felolvasta Júliának a mondatot: „mondják kérem, miért festik pirosra ezeket a fehér rózsákat?“, egymásra néztek, aztán leültek a könyvhöz. Félhangosan mormolták végig a fejezetet, aztán elkezdték előlről.

– Addig jó, amíg a Királynő nem ütteti le a fejedet – mondta Borka, mintha olvasna a gondolataiban, aztán visszaadta a fényképkupacot.

A nagybátyja nem szólt, pedig várta volna, hogy szóljon, legalább egy szót.

A fotós iskolát is ő találta. Ő járta ki, hogy felvegyék Júliát. Ahogy felpillantott, észrevette, hogy a pótapja kibámul messze, a hegy felé. Nem nézett sem rá, sem Borkára.

Akkor Júlia megértette, hogy mostantól magának mondja meg, mi helyes és mi nem.

– Mostanában a király nyakaztat – válaszolta Borkának, és ahogy a nagynénje és az anyja odakapták a fejüket, rájuk mosolygott.

– A könyv, anya, a régi könyv. Te vetted ötvennyolc karácsonyára.

Az anyja zavartan pislogott.

– Örülj, hogy ennyit tudtam venni, ahogy apád eltűnt – vágta oda, mintha védekeznie kellene valami ki nem mondott vád miatt, aztán elharapta a mondatot, és Gyuri bácsira nézett. Az anyja magasra tornyozott vörös kontya mögött lassan narancssárgába borult a novemberi ég. Eliza néni szorosan összezárta a térdét, a kezében kecsesen tartotta a kávéscsészét, szinte hozzá sem ért. Borka a fotel mellett lógatta a kezét, amelyben egy töltőceruzát pörgetett, miközben a színházműsort böngészte. A hallon keresztül Les dübörgött befelé, Les, akire néha még kisgyerekként gondolt, miközben majd kétméteres, férfivá nőtt az érettségi és a katonaság közt. Ahogy belépett, Júlia végignézett még egyszer mindannyiukon, lepillantott a Borka lábánál szuszogó tacsókora, majd felidézte magában a rendőr és a gyár portásának kelletlen arcát, végül a Kovácsét, aki kivette a szeméből Júlia tejüzemes képeit.

Kétségbeesésében hajította be, miután az egész osztály előtt megkapta, hogy rossz, úgy rossz az egész, ahogy van, életlen a háttér, és a képnek nincs mondanivalója.

Jobb híján elment egy május elsejei felvonulásra, kattintott néhányat a felvonulókról, és beadta azt. Elfogadták.

– Nézze, én csak a laborálásról beszélhetek magának. De magából jó fotográfus lesz. Csukja be a fülét. De a szemét, azt nyissa ki.

Az apró, csúnya férfival ketten álltak az iskola folyosóján.

– Túl hívtam őket, igaz?

– Túl. De én a kompozícióról beszélek, nem a többiről. A kép jó lenne.

Kovács, mielőtt hátat fordított neki, a kezébe nyomta a három nagyítást, köztük azt, amelyet harminc évvel később Rómában kiállított.

– De akkor miért nem – Júlia szinte kiabált, és a férfi után lódult.

Az egyikdévén, mintha nem hallaná, baktatott tovább a folyosón, aztán a két kezét a füléhez emelte, jelezve, hogy nem hall.

Júlia másnap vállalta, hogy összesöpri a termet.

– Este színházba megyek. Nem lesz időm hazamenni. Legalább csináljak valamit.

Lazán mondta, hányaveti módon. Csak Tiló pillantott fel. Ahogy összevillant a szemük, Júlia elkapta a magáét.

Megvárta, amíg mindenki elmegy, addig úgy tett, mintha belemélyedt volna a magával vitt könyvbe.

Tiló megállt előtte.

– Néha eljöhetnél velünk – intett a többiek felé. A kocsmába mentek, vagy az egyetemi színpadra. Júlia nem állt velük szóba, Tilóval is csak azóta, amióta mindkettőjüket eltanácsolták a gyárakban való fényképezéstől, mondván, nincs hozzá érzékük. Tiló képein, amelyeket a vasgyár maratókádjai előtt lőtt, szinte hallani lehetett a cigány melósok krahácsolását.

– A maratókádaknál csak cigány van. Mást nem raknak oda – mondta izzó szemmel, amikor a képekről kérdezték.

Utána tiltották ki a vasgyárból.

– Majd elmegyek veletek egyszer – hagyta rá Júlia. Semmit nem tudott a fiúról a becenevén kívül. Nem is akart. Arra a rövid időre nem akart semmit.

Várt még egy fél órát, csak aztán indult el a pecsétet megkeresni. Nem volt nehéz dolga. Egyszerűen behajították az egyik teremben a fiókba. Ott volt a festékpárna is mellette. Kapkodva pecsételte le az üres papírokat, aztán visszatette az egészet, ahogy volt.

Tizenöt engedély a valósághoz. Tizenöt ajtó – gondolta abban a pillanatban, ahogy Tiló megszólalt az ajtóban.

– Mit csinálsz?
– Engedélyt – válaszolta hirtelen, és a fiú felé lépett, belemarkolva a papírokba, a felét odanyújtotta neki.

Tiló körülnézett, mielőtt megfogta a paksamétát.

– Mit írsz rá?

– Hosszú mondatokat, és a gyár nevét.

Júlia megpróbálta leszámolni, hány papír maradt nála. Talán csak hatot adott át.

– A vasgyár az enyém – mondta Tiló hirtelen, majd sarkon fordult.

Júlia akkor vette észre, hogy remeg a keze, amikor a cigarettát kereste.

Várt még egy félórát, csak akkor indult el.

Másnap reggel hat körül kezdett esni a hó. Péntek volt, december eleje. Júlia először a kezét melegítette fél a gáz fölött, csak aztán dobta rá a vaslapot, a vaslapra meg a leszelt kenyeret. Az anyja nem jött haza éjjelre. Az ilyen reggeleken nyugodt és boldog volt, hát még amikor látta, hogy alig pár perc alatt kifehéredik a kert az ablakon túl.

Mire Angyalföldre ért, sűrűn esett.

Ahogy lefordult azon az utcán, amelyen korábban oly sokszor bujkált a játszótér sövénye mögött, sietni kezdett, befordult egy másik utcába, onnan egy harmadikba, és lassan összekavarodott. Az egyik ház sarkán kocsmá állt. Előtte biciklik egymás hegyén, hátán. Óvatosan vette elő a kamerát, és a kabátja alól exponált, aztán ment tovább.

Teljesen elvesztette az irányt. Úgy hitte, ezekben az utcákban még soha nem járt. Inkább csak sejtette, mint tudta, hogy közel lehet a vasút. Amikor egy masszív ház sarkig tárt kapuját meglátta, besurrant. Nem tudta, miért van épp nyitva, azt sem, hogy jut majd ki. Minden neszre összerezzen, mégis elindult felfelé.

A második emeleti fordulóban pillantott ki a lépcsőház ablakán. Alatta hosszan elnyúltak a sínek, messze a hófüggöny mögött magányos mozdony távolodott.

Később nem tudta, hogy fél vagy egy órát állt ott. Nem jött senki. Amikor a következő szombaton leírta a házat a nagybátyjának, az rázta a fejét.

– Nem, nem hiszem. Az a ház nem arra volt. Nem tudom, mi lett a festővel. Apád barátja volt. Engem kétszer ha elvitt hozzá.

Júlia elbizonytalanodott.

– Épp a vágányokra látni – motyogta, aztán, amikor Borka elkezdett valami másról beszélni, elhallgatott.

